

GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA OKUMAKLARI

**Başlangıç sınıflarında son değerlendirme için
programa**

Chișinău, 2019

Hazırlayannar:

Stoletneaia Anna, koordinator, Gagauz dili kafedrasında baş üüretmen, Komrat Devlet Universiteti
Kılçık Ekaterina - Gagauz dili hem literaturada üüredici, üüsek kategoriya, teoretik liıeyi “Dmitri Kara Çoban”, Komrat
Jekova Mariya - Gagauz dili hem literaturada üüredici, birinci kategoriya, teoretik liıeyi “N. Tretyakov”, Komrat

Retenzentlär:

Arnaut Elena, Gagauz dili hem literaturada üüredici, teoretik liıeyi “Todur Zanet”, Kongaz
Gargalık Valentina, Gagauz dili hem literaturada üüredici, teoretik liıeyi “V. Moşkov”, Çadır-Lunga

I. ÖNSÖZ

“Gagauz dili hem literatura okumakları” başlangı klaslarda ayrı bir predmet gibi Gagauziya şkolalarında götürüler.

IV-cü klasta komunikativ hem söz kompetençiyasında ürenicilər, nicä kurikulumda belli edili, läzım: annatma, fikirlemä, yazdırma tekstin içindekiliinä kısıdan (ayırma) analiz yapsınar, personajlara karakteristika verärkän, süretlerin yaptıklarına kendi bakışını, kantarlamasını gösterebilir; mini-yaratmada yazdırma, fikirlemä, annatma elementlerini kullanırlar.

Gagauz dili hem literatura okumaklarını ürenän hem üredän uşakların hem büyüklerin dikanını çekeriz, ki üretim proçesinde önemli dişilmekler oldu:

- “Gagauz dili hem literatura okumakları” predmetin kompetençiyaları (eni 2019 y. kurikulumununa göre) kuruldu;
- Kompetençiyaları tamannamak için kompetençiya birimneri düzıldı;
- İçindekiliin birimneri ikinci grafada verili h.b.

Onuştan, yukarda açıkladı fikirlerä göre başlangı klaslarda son testlemek başarılı geçirmek için bu programa düzıldı. Gagauz dilin hem literatura okumakların kantarlamasında başlangı şkola için seslemek, lafetmek, okumak, yazmak esaba alınêr, angıların yardımınan kurikulumun baş kompetençiyaları oluşturulêr.

Bugünkü istediklerä göre üretmek proçesinde sayılêr, ani testlemek bu en efektif hem kaliteli kantarlamak.

Açıklayalım, ki:

- testlemek her bir şkolada bir uurda geçirilsin;
- kurikulumun kompetençiyaları hem testlemenin neetleri olsun bir uurda;
- kurikulumun kompetençiyaların hem testlemek geçirilmesinin arasında baalantıları olsun.

Her bir ürenici başlangı şkolanın başarması için düşer test yazsın. Testler verilmiş baremä göre kantarlanêr. Testlemek yazmak formasında geçiriler. Tamannamak vakıdı 60 minut sürer, angısından 10 minut psikologiyä tarafından hazırlanmaklar hem baş yapraan yazdırılması geçer, ama kalan 50 minutta test yazılêr.

Test gösterer gagauz dilinde ürenicilerin bilgilerini, becermelerini, sınışmaklarını okumakta hem yazmakta.

II. “GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA OKUMAKLARI” PREDMETİN STATUSU

Gagauz dili, ana dili olarak, kişinin hertaraflı terbiyetmesinde bir büyük faktordur. O başlangı klasların ürenicilerinde söz hem komunikativ becermelerini oluşturêr, angıları yaşamanın türlü-türlü sferalarında läzımnıdır. Bu becermekler, korunmuş informaçiya kolaylıkları gibi, yardım ederler evladboyların arasında baalantıları oluşturmaa, insannarda dil uurununu, adamın soşial üzünü, onun soşial aktivliini, kultura hem intelektual uurununu, ruh dünnesinin oluşturmasını gösterer. Bu üzerä predmetin içindekiliinde çok informaçiya gagauz halkın istoriyası için, onun kultura için var. Haliz dildä görünen halkın kultura, istoriyası, adetleri, tradiçiyaları hem mentaliteti. Bundan kaarä, gagauz dili predmetinin içindekiliinde var çok material gagauz halkın hem Gagauz Erinde, Moldova Respublikasında yaşayan başka halkların da istoriya ilerlemesi için.

“Gagauz dili hem literatura okumakları” dişiplinanın statusu – ürenmek predmetiydir.

Başlankı klaslarda ana dilini üüretmäk üürenicilerin dil hem literatura okumakları üürenmesindä bitkinci etaptır. Onun için 4-cü klaslarda, taa genişän gösteriler önemni ideyaların hem neetlerin sisteması. Gagauz dilinin hem literatura okumakların genel neeti buydur: ***ilerletmäü üürenicilerin baalantılı sözünü, taa ii düzmäü onnarın söz kompetenşiyasını, üüreniciyä komunikativ yolunu vermäü.***

Başlankı klaslarda gagauz dilin hem literatura okumakların içindekiliinä aşadaki komponentleri girer:

- dilin sisteması hem sözü için bilgilär;
- gagauz genel dil bilgilerin özellikleri hem onnarın kullanması;
- gagauz literatura dilin normaları için bilgilär;
- läüzımnı bilgilär hem becermekläär annamakta, lafetmektä, okumakta, yazmakta;
- kultura - söz bilgileri hem becermekleri;
- bilgilär, angıları göstererläär, nicä dildä gagauz halkın hem başka da Moldovada yaşayan halkların istoriyasının, adetlerinnän hem kulturasının sıkı baalantılar var.

III. GAGAUZ DİLİNİN SPEŞİFİKA KOMPETENŞİYALARI (Kurikulum başlankı klaslara deyni, 2018 y.)

1. Türlü söz situaşiyalarında aazdan informaşiyaların kavraması hem annaması, üüretmäk proşesindä kendi dikatlını göstereräk.
2. Komunikativ kontekstinä denkliini göstereräk, aazdan informaşiyaların enidän kurması.
3. Türlü söz situaşiyalarında yazılı informaşiyaların kavraması hem annaması, uygun okumak tehnikasını göstereräk.
4. Söz kontrolünü hem yaratıcı çalışmasını göstereräk, yazılı informaşiyaların enidän kurması.
5. Üürenmäk kendibaşlını göstereräk, bilgi verici, praktika hem komunikativ davalarını çözmäü deyni dil bilgilerin kullanılması.
6. Okumak meraklını göstereräk, millet, gagauz hem dünnä kulturasını üürenmäü deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.

IV. TEMALARIN KOMPETENȚIYALARA GÖRÄ AÇIKLAMASI

Literatura tekstindä (OKUMAK)

<i>Speşifika kompetenşiyaları</i>	<i>Kompetenşiyaların birimneri</i>	<i>Kantarlamak neetleri</i>
1. Türlü söz situaşiyalarında aazdan informaşiyaların kavraması hem annaması, üüretmäk proşesindä kendi dikatlını göstereräk.	<ul style="list-style-type: none">• Durguçluk nişannarını esaba alarak, teksti annamaklı, demekli okumaa.• Annamaa tekstin içindekiliini, açıklamaa öz fikirini.• Ayırmaa işidilmiştän o informaşiyayı, angısı temaya uyêr.• Tanımaa tekstin temasını hem öz fikirini, maanasının açıklamasını, açıklamanın sıralını, dooruluunu hem sözün demekliini.• logikaya, hronologiyaya görä karışık annatma parçalarını erleşirmää da bir uygun yaratma yapmaa.• Verilmiş yaratmanın janrasını tanıma bilmeycä, söyleyiş, masal, şaka, sayılmak, folklor (halk yaratmaları), şiir, annatma.• Dil hem başka söz kolaylıklarını (intonaşiyayı, logika urgusunu, hızlılını, duyguluunu) kullanma.• Becermää okunmuş teksttä bilinän lafları tanımaa.• Okunmuş teksttän cümleleri çıkarmaa.	<p>Üürenici läüzüm becersin:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Teksti annamaklı, demekli okumak.✓ Tekstä görä soruşlara cuvap vermäk.✓ Verili variantlardan dooru başlık seçmäk.✓ Kıسادan tekstin içindekiliini plana görä yada plansız annamak.✓ Teksttän alınma laflara sinonim, antonim bulmak.✓ Okunmuş tekstin yazılı çıkışlarını yapmak.✓ Yaratmanın janrasını bellietmäk.✓ Verili yardımcı lafları dooru kullanmak.✓ Okunmuş yaratmanın temasını hem öz fikirini bulmak.✓ Annatmaları, masalları, şiirleri hem başka janraları dooru, duygulu okumak.✓ Teksttä verili annaşılmayan lafları seçmäk.✓ Tekstin içindekiliini plana görä annatmak.

<p>2. Komunikativ kontekstinä denkliini göstereräk, informaçiyaların enidän kurması.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Okunmuş tekstin içindekiliinä görä soruş koymaa hem onnara cuvap bulmaa. • Kurmaa söz temasına görä dialog, monolog. • Bilmää annatma söz tipinin struktura elementlerini. • Tanımaa yazdırma hem fikirlemä söz tiplerini praktika uurunda, onnarın elementlerini kullanmaa annatma söz tipinin içindekiliindä. • Kurmaa verilmiş temaya görä türlü söz tiplerindä tekst. • Kantarlamaa personajların yaptıklarını hem bulmaa yaptıkların sebeplerini. 	<p>Üürenici läüzüm becersin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Okunmuş tekstin içindekiliinä görä soruş koymak hem onnara cuvap bulmak. ✓ Dialoglu hem monologlu sözü bilmäk, dialog kurmak. ✓ Bir obyekt için informaçiya bulmak hem onu açıklamak. ✓ İnformaçiya lafedilän obyekt için, onun nışannarını sayıklamak, lafedilän obyektı kantarlamak. ✓ Lafları temel maanada da, ikincili maanada da kullanmak. ✓ Tekstin soruşlarına cuvap kurmak. ✓ Tekstleri abzaçlara bölmäk, herbir abzaçı adlamak. ✓ Verilmiş temaya görä tekst kurmak. ✓ Lafların hem deyimnerin annaşılmaz maanalarını açıklamak. ✓ Personajların yaptıklarını kantarlamak. ✓ Tekstin içindekiliinä, dilinä görä redakçiya yapmak.
<p>3. Türlü söz situaçiyalarında yazılı informaçiyaların kavraması hem annaması, uygun okumak tehnikasını göstereräk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi-kendinä okumaa, okunmuşu annamaa. • Bilmää birsoy paylı cümleleri. • Becermää birsoy paylı baalayıcısız cümlä kurmaa. • Brakmamaa bir dä annaşılmaz laf (kullanmaa sözlüü). • Bilmää lafları – dooru serbest onnarı kullanmaa. • Göstermää meraklık personajların yaptıklarına. • Okumaa teksti dooru, annamaklı, hızlı hem demekli. 	<p>Üürenici läüzüm becersin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Cümleleri, tekstleri okumak. ✓ Tekstin maanasını annamak. ✓ Yakın hem karşı maanalı laflar teksttä bulmak. ✓ Lafların maanaları teksttä annamak. ✓ Annatmaların, masalların hem şiirlerin personajlarını sıralamak. ✓ Personajları, ard-arda gelän oluşları,

		<p>oluşların erini hem zamanını açıklamak.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lafların temel hem ikincili maanasını kullanmak. ✓ Yakın hem karşı maanalı lafları tanımak. ✓ Tekstin strukturası: çeketmesi, temeli, sonunu bilmäk. ✓ Teksti logikayca bitirilmiş paylara bölmäk. ✓ Tekstin planına görä cuvap vermäk.
<p>6. Okumak meraklını göstereräk, millet, gagauz, Moldova Respublikasının hem dünnä kulturasını üürenmää deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aaramaa informaiyayı kiyat temalarına görä (kendibaşına). • Göstermää dikatlık okumaya, göstermää beceriklik artistik yaratmanın estetik kabletmesinä. • Annamaa kendi gagauz milletiini. • Gagauzluunu duymaa halk adetlerini bilmää. • Moldovada yaşayan insannarın halk yaratmaları: masal, annatma, şiir gagauz, rus, moldovan h.b. halkların. 	<p>Üürenici läüzüm becersin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Haberin maanasını annamak. ✓ Tekstin temasını, öz fikirini açıklamak. ✓ Türlü sözleşmäk situaıyalarında tolerantlık hem hatırlık lafedennerä göstermäk. ✓ Personajların yaptıklarını hem yaptıkların sebeplerini bulmak hem kantarlamak. ✓ Halk adetlerini bilmäk hem kullanmak. ✓ Başka halkların kulturasını saymak.

✓ **Yazılı tekstini kurmaa (YAZMAK)**

Speşifika kompetenıyaları	Kompetenıyaların birimneri	Kantarlamak neetleri
<p>4. Söz kontrolünü hem yaradıcı çalışmasını göstereräk, yazılı informaiyaların enidän kurması.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bilmää açıklamaa tekstin içindekiliini kendi laflarınnan hem bulmaa onun öz fikirini. • Becermää açıklayan soruşlara cuvap vermää. • Düzmää hem yazmaa cümlä hem kısa tekst dooru gramatika formasında. • Becermää kullanmaa orfografiya 	<p>Üürenici läüzüm becersin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Okunmuş tekstin sıralına görä soruşlara cuvap düzmäk. ✓ Tekstin adın hem içindekiliin aralarında baalantı duymak. ✓ Temayı istediklerä görä hertarafça açıklamak. ✓ Verildii temada bilgilerin, becermeklerin

	<p>sözlüklerini klasta hem evdä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eklemää afiksleri lafkuruluşunda vokal garmoniyasına görä. • Becerikli cuvap vermää sorușlara içindekiliinä görä. • Başlın (adın) hem içindekiliin aralarında baalantı bulmaa. 	<p>uurunu yazmakta göstermäk.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tekstin gramatika kurallarını dooru kullanmak.
<p>5. Ürenmäk kendibaşlını göstereräk, bilgi verici, praktika hem komunikativ davalarını çözmää deyni dil bilgilerin kullanılması.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tanımaa lafları onnarın leksika-gramatika nișannarına görä. • Dooru kullanmaa adlıkların hallarını lafetmekte, yazmakta. • K konsonnan bitän adlıkların hallanması. • Kullanmaa afiksleri hallara görä. • Becermää nișannıkları lafetmekte dooru hallamaa, kullanmaa. • Aderliklär 1-ci, 2-ci, 3-cü üzlerdä birlik hem çokluk sayılarında. • Becermää aderliklerin üzlerini bellietmää. • İşliklerin temel formasını bulmaa. • İşliklerin infinitiv formasını ayırmaa. • Diıştirmää cümlelerdä işlikleri bir zamandan başka zamana, onnarı dooru kullanmaa. • Kendibaşına yaraştırmaa, uydurmaa kendi yazılarını başka örneklärnän. 	<p>Ürenici lääzım becersin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Personajların yaptıklarına (tekstin içindekiliini esaba alarak) kendi bakışını göstermäk. ✓ Birsoy paylarlan cümlä kurmak. ✓ Vokallan, konsonnan hem „k“ konsonnan bitän adlıkların hallanmasını kullanarak. ✓ Hallara görä afiksleri kullanmak. ✓ Aderliklerin üzlerini bellietmäk, onnarın başka söz payların erlerini kullanılmasını becermäk. ✓ İşliklerin zamannara diıştirilmesini bilmäk; ✓ İşlikleri temel hem infinitiv formasına koymak. ✓ Cümlelerin baş hem ikincili paylarını bulmak, onnarı dooru çizmäk. ✓ Verilmiş temaya görä tekst (3-5) cümledän kurmak hem kurallara görä yazmak.

<p>6. Okumak meraklını göstererek, millet, gagauz, Moldova Respublikasının hem dünnä kulturasını üürenmää deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Aaramaa informaiyayı kiyat temalarına görä (kendibaşına).• Göstermää dikatlık okumaya, göstermää beceriklik artistik yaratmanın estetik kabletmesinä.• Çıkışları bilmää yapmaa, kendi sözünü bilmää doorutmaa, kuralları koruyarak.• Annamaa kendi gagauz milletliini.• Gagauzluunu duymaa halk adetlerini bilmää.	<p>Üörenici lääzım becersin:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Haberin maanasını annamak.✓ Okumak kurallarını hesaba almak.✓ Yazarkan yannişlık kaçırmmamak.✓ Türlü sözleşmäk situaşiyalarında tolerantlık hem hatırlık lafedennerä göstermäk.✓ Üreendän geçirmäk hem dalgalanmak oluşlar için.✓ Halk adetlerini bilmäk hem kullanmak.✓ Okumaktan sora kendisinä deyni ders çıkarmak.
--	--	--

V. KOMPETENȚIYALARA GÖRÄ SINIŞLARIN MODELLERİ/ÖRNEKLERİ

✓ *Literatura tekstindü*

	<i>Kantarlamak neeti</i>	<i>Testtä soruşların örneklere</i>
<i>Annamak hem bilgi uuru</i>	<p>Tekstin içindekilinä görä koyulu soruşlara cuvap verin.</p> <p>Okunmuş tekstä görä bulun <i>kim? nezaman? neredä?</i> olmuş.</p> <p>Yazın hepsini personajları onnarın peydalanmak sıralına</p>	<ul style="list-style-type: none">• Dooru variantı çevreyä alın: <i>Yılın angı zamanı için bu yaratmada annadılêr?</i> A. kış B. ilkyaz C. güz• Tekstä görä Mitrani gidärdi: A. evä B. daaya C. uşak başçasına• Hoca Natsradin panayırdan uşaklara almış: A. alma B. kalem C. düdük• Bulun teksttä lafları, angıları gagauzların yortularını, adetlerini gösterer.• Verili teksttä bulun da gösterin gagauzların hem moldvannarın bir türlü yortularını: Paskellä Lazari günü Kasım Gagauziyanın günü• Bulun personajların milletlin, okçaazlan gösterin: Hoca Nastradin moldovan halk geroyu Şalvir Petri gagauz halk geroyu Eläna Kosenzäna bulgar halk geroyu• Yazın üç soruş okunmuş tekstä görä, angıları çeketsinnär butakım: ✓ Kim ✓ Nezaman ✓ Neredä• Baş personajlarını sıralayın.• Ayırım verilmiş lafların arasından 4 laf,

	görä.	angıları yardım ederlär yazdırmaa Mitrayı, altlarını çizin. (küçük, kahırlı, namuzlu, kızçaaz, fena ürekli, terbiyeli, üfkeli, acızgan).
Becermäk uuru	Açıklamaa lafin maanasını. Tekstin temasını hem öz fikirini bulma.	<ul style="list-style-type: none"> • Angı cümledä laf “büümää” kullanılêr ikincili maanada? a) Başçada büüyärdi zerdeli aacı. b) Kuzucuk çeketti hızlı büümää. c) Çocucaan üreendä büüyärdi umut. • Bulun o cümleyi, angısında bulunêr tekstin teması hem onun altını çizin. • Bulun o cümleyi, angısında bulunêr tekstin öz fikiri hem çizin onun altını. • Tekstin adını koyun da yazın onu.
Analiz hem sintez	Bir cümläylän cuvap vermää.	<ul style="list-style-type: none"> • Koyulmuş soruşa dolu bir cümläylän cuvap verin. • Koyun tekstin adını.

✓ *Praktika uurunda dilin kullanması (yazmak)*

	Kantarlamak neeti	Testtä soruşların örnekleri
Annamak hem bilgi uuru	Teksttä verili soruşlara cuvap vermää.	<ul style="list-style-type: none"> • Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın. • Gösterin adlıkların hallanmasını. • Teksttän verili lafları nazlı - küçüldek formasında yazın. • Paranteza içindän lafları erleştirin erlerinä, koyarak onnarı läüzümni sırada, formada.
Becermäk uuru	Gramatika kurallarını korumaa. Lafbirleşmesini dooru kurmaa (adlık-nışannık). Halları dooru kullanmaa, afiksleri göstermää.	<ul style="list-style-type: none"> • Teksttän alınma lafların antonimnerini bulun da yazın. • Teksttän alınma lafların sinonimnerini bulun da yazın. • Verilmiş lafı hallara görä düştirin, afiksleri gösterin. • Herbir adlaa birär nışannık skobaların içindän çıkarın da lafbirleşmelerini düzün, onnarı yazın.

	İşliklerin zamanını dooru yazmaa.	<ul style="list-style-type: none">• Bulun da çizin teksstän üç işlik şindiki zamanda.• Çıkarın teksttän da yazın üç işlik, angıları göstererlär personajın işlemini.• Teksttän çıkarın da sıralayın personajları.• Bir cümläylän soruşa cevap verin. - <i>Nesoymuş çöşmenin adı?</i>• Verilmiş lafların arasından çıkarın sade onnarı, angılarında var nicä olsun konson dönmesi: <i>(dolap, derä, vakıt, çaşka, zaman).</i>• Verilmiş laflardan söyleişleri kurun da onnarı yazın: - <i>paası, Dostunun, belli, belada.</i> - <i>dostluu, Kaavi, nacak ta, kesmäz.</i>
<i>Analiz hem sintez</i>		<ul style="list-style-type: none">• Bu başlıkları tekstin içindekiliniä görä koyun (1, 2, 3, 4). _____ Girgina avşamadan korudu çiçekleri. _____ Anası kızcaazı uslandırdı. _____ Güneş hem ay onnarın anatarı. _____ Sabaalen Girgina alatladı başçaya.• Bir cümläylän yazılı cevap verin <i>nezaman</i> hem <i>neredü</i> geçer bu oluş?• Tekstin başlını düzün da yazın.• Kurun da yazın iki soruş cümlesi bu tekstä görä, angıları çekedilsinnär bu laflarlan: <i>Kim? Neredä? Nezaman?</i>• Çizin teksttän alınma o lafların altını, angılarında yok/var vokal garmoniyası: <i>Petruş, sokakta, uşaklar, Serafim, biçikleta, sıkıdan, olmayacak, istärdi.</i>• Ayırın hem çıkarın hepsi lafları, angıları yardım ederlär yazdırmaa Goguşu hem Todi . <i>(zararcılar, kurtarıcılar, canı, iilikçilər)</i>

Kendi tekstini doorutmak	Verili temeya görä kendi tekstini kurmaa (5 cümlä). Verilmiş lafları kullanarak kendi tekstini düzmää. Kontrol yapmaa kendinin sözünä, ki doludan annaşlısın tekst.	<ul style="list-style-type: none">• Kendi aylenez için 5 cümledän bir annatma düzün da yazın.• Kendi mamunuz için 5 cümledän bir annatma düzün da yazın.• Sevdii oyuncak için 5 cümledän bir annatma düzün da yazın.• İlkyaz için verilmiş laflarlan 5 cümledän bir tekst düzün da yazın: (<i>güneşli ilkyaz, kaar, gitti derelerä, çiidem, laalä, kuşlar, şen uşaklar, sular, sıcak, geldi, eridi, taraflı, açêr, oynêr dışarda</i>)
---------------------------------	---	--

VI. 4-CÜ KLASTA SON TESTLEMÄK İÇİN “GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA OKUMAKLARI” PREDMETİN İÇİNDEKİLİİ

Gagauz dili hem literatura okumalarında 4-üncü klaslar için son testlemäk materiallarını düzärkän, esaba alınêr kurikulumun çok önemli neetleri: *okumaa dooru, annamaklı hem demekli tekstleri; annamaa okunmuş tekstin genel fikirini; yazmaa temaya hem gramatika formalarına görä küçüräk yaratma.*

I. Söz - insannarın arasında annaşmak proşesi.

- ✓ Aazdan hem yazılı söz.
- ✓ Dil hem başka söz kolaylıkları.
- ✓ Aazdan sözdä intonaşıya, sesin üüseklii, logika urgusu.
- ✓ Dialoglu hem monologlu söz.
- ✓ Dialogun kuruluşu.

II. Tekst .

- ✓ Tekstin teması.
- ✓ Mikrotema - küçük tema.
- ✓ Tekstin adı.
- ✓ Temanın yada öz fikirin açıklaması.
- ✓ Tip maanasına görä sözlerin çeşitleri: *annatma, yazdırma, fikirlemä çeşitleri.*
- ✓ Literatura/diil literatura teksti.

Annatmanın struktura elementleri: bir obyekt için informaşıya hem onun açıklamak sırası, konu üüseklii (kulminaşıya) hem sonu.

Söz etiketi: sözleşmäk kurallarını kullanmaa lafedärkän başkasınnan.

III. Cümlä.

- ✓ Cümlelerin baş hem ikincili payları.
- ✓ Birsoy paylı cümlelär.
- ✓ Cümlelerin bitkisindä nışannar.
- ✓ Soslär hem bukvalar.
- ✓ Kısım hem urgu.
- ✓ Laf kuruluşu.
- ✓ Vokal garmoniyasına görä vokalların hem konsonnarın yazılması.

IV. Söz payları:

- ✓ **Adlıklar.** Adlıkların hallanması.
- ✓ **K** konsonunnan bitän çokkısını adlıkların hallanması.
- ✓ **Nışannık.** Nışannık. Nışannıkların yaraştırma uurları. Nışannıkların hallanması.
- ✓ **Aderlik.** Üz aderliklär1, 2, 3-üncü üzlerdä birlik hem çokluk sayılarında. Üz aderliklerin hallanması (genel annamaklar).
- ✓ **İşlik.** İşliklerin zamannara görä diişilmesi (şindiki, mutlak geçmiş, mutlak gelecek zamanı).

V. Bilerim hem becererim.

- ✓ İşlikleri dooru zamanda kullanmaa. İşliklerin üzlerdä hem sayılarda diişilmesi şindiki, geçmiş hem gelecek zamannarda. İncä vokallılar hem kalın vokallılar, onnarın afiksleri. İşliin bellisiz forması.
- ✓ Üürenilmiş söz paylarını tekstlerdä bulmaa, göstermää cümledä onnarın funkşiyalarını (baş payını - subyekt, predikat osa ikincili pay mı).
- ✓ Cümlelerdä, ayırıp, kullanmaa o lafları taa açık, taa yakışıklı, taa uygun.
- ✓ Çalışmaa, ki cümlelär benzämesinnär biri-birinä, kurumuna görä aazdan sözleşmektä.
- ✓ Tekstin temasını hem onun öz fikiri bulmaa.
- ✓ Tekstin strukturası (kompozitşiyası). Takrirä hem yaratmaya plan kurmaa.
- ✓ Tekstin tekrarı (sıradan, kısadan) kendibaşına kurulu plana görä açıklamaa.

VII. SPEȚIFIKAȚIYA MATRIȚASI

Annamak hem bilgi uuru	Bilmäk hem annamak	Kullanmak (becermeklerin hem sınırların ilerletmesi)	Birleştirmäk (sintez hem integrir)	Toplam
Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın. Çizin teksttän alınma o lafların altını, angılarında yok (var) vokal garmoniyası.	Tekstin içindekiliinä görä soruşlar (olayın eri hem zamanı, tekstin sıralı, detalleri, açıklamaları) Yazıda: dolu tekst (bir cümlä) soruşa (lara) cuvap	Bulun da gösterin sinonimneri, antonimneri, lafbirleşmelerini. Teksttä lafın maanasını açıklamaa. Redakțiya yapmaa (orfografiya yannışlıklarını bulmaa). İstediklerä görä cümlä kurmaa. Dooru kullanmaa gramatika kurallarını.	Fikiri oluşturmaa (identifikațiya yapmaa, teksttä bulmaa) yapmaa. Tekstin öz fikirini bulmaa Teksti adlamaa. Kendi tekstini (3-5 cümlä) kurmaa (yaratmaa). Okunmuş teksttän ders almaa.	
Okumak uuru	18% 9 bal	30% 15 bal	12% 6 bal	60% 30 bal
Yazmak uuru	12% 6 bal	20% 10 bal	8% 4 bal	40% 20 bal
	15 bal	25 bal	10 bal	50 bal
Toplam	30%	50%	20%	100%

Herbir test için ayrı matrița kurulêr. Matrița yardım eder üürediciya taa detaylı testin işlerini seçmää hem üürenicilerin bilgilerini kantarlamaa (kantarlamak shemasını dooru kurmaa).

VIII. TESTÎN MODELÎ HEM KANTARLAMAK SHEMASI

Tamannamak vakıdı 60 min. (bir astronom saadı)

Teksti dikat okuyun. Koyulmuş sorușlara cuvap verin.

Geçti Kolada. Geçti Eni Yıl. Gözâl yortular. Biz kanikulda bulunduk. Yortularda çok gözâl adetlär geçirdik. Kolada gezdik. Traka "Hêy- hêy" gezdik. İnsan bizä kolaç hem gümüş verdi...

Kiyat ta okuduk, kinoya gittik. Televizorda türlü multiklär baktık...

Dädum sölärdi, ani o da küçükkän Kolada hem Traka gezärmiş, nicä da biz. Kışlar ama taa derin olarmışlar. Çok kaar yaayarmış. Onnar ama sevinärmişlär. Biz dä pek sevindik. Bizim insan pek tutêr bu adetleri. Eni Yıl günü sabaalen Yıldızlan gezdik. Taa küçüklär Çıbık-survaki gezdilär. Sora şkolaya Çamçaaza geldik. O pek gözâl donaklıydı. Ayaz-Boba çok baaşılar getirmişti. Biz türkü çaldık, şiir söyledik, oynadık.

Ayaz-Boba hem Ayaz-Kızçaaz bizä baaşıları verdilär. Biz şükür ettik. Dedik gelsinnär her yıl bizä. Her gün biz dışarda da oynadık. Kaardan adam yaptık. Kızaklan çekindik.

Kanikulda pek isläädi!

Dionis Tanasoglu

1.	Nesoy yortulardı kanikullarda? Dooru variantı cevreyä alın: a) <i>Kasım</i> b) <i>Kolada</i> c) <i>Hederlez</i>	L/0/1
2.	Neredäydi uşaklar yortularda? Dooru variantı cevreyä alın: a) <i>kanikulda</i> b) <i>şkolada</i> c) <i>Kişinövda</i>	L/0/1
3.	Ne şkolacılar kanikulda tutmuş? Dooru variantı cevreyä alın: a) <i>oruç</i> b) <i>balık</i> c) <i>adetleri</i>	L/0/1
4.	Angı adetleri geçirmiş uşaklar? Teksttän çıkarın da sıralayın. _____	L/0/1/2/3/4/5
5.	Yazın üç soruș okunmuş tekstä görä, angıları butakım çeketsinnär: Kim _____ _____ Nezaman _____ _____ Neredä _____ _____	L/0/1/2 L/0/1/2 L/0/1/2
6.	Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer. Yazın. _____	L/0/1

7.	Bulun teksttä da yazın üç uzun vokallı laf. _____	L/0/1/2/3/4
8.	Koyun tekstin adını da yazın onu. _____	L/0/1
9.	Bir cümläylän cuvap verin soruşa: Dädusu küçükkän, angı yortuları tutarmış? _____ _____	L/0/1/2
10.	Verilmiş cümledä baş paylarını çizin. <i>Biz türkü çaldık, şiir söledik, oynadık.</i>	L/0/1/2/3/4
11.	Teksttän verilmiş lafların antonimnerini yazın. küçük-_____ geçti-_____ kış-_____	L/0/1/2/3
12.	Bulun da çıkarın teksttän iki laf nazlı-küçüldek formasında, afiksleri nışannayın: _____	L/0/1/2/3
13.	Teksttän alınmış işlikleri koyun şindiki zamanda. geçti-_____ olarmışlar-_____ gelecez_____	L/0/1/2/3
14.	Verilmiş lafı " kış " hallara görä diiştirin, afiksleri gösterin. _____ _____ _____ _____ _____ _____	L/0/1/2/3/4 5/6/7
15.	Kış kanikulları için 5 cümledän bir tekst düzün da yazın. _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/2

IX. TESTİN KANTARLAMAK SHEMASI

<i>N.s/s</i>	<i>Sınırlar</i>	<i>Kantarlamak kriteriyaları</i>	<i>Kantarlamak sheması</i>	<i>Ballar</i>
1.	Nesoy yortulardı kanikullarda? Dooru variantı cevreyä alın: a) Kasım b) Kolada c) Hederlez?	b)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
2.	Neredäydi uşaklar yortularda? Dooru variantı cevreyä alın: a) kanikulda b) şkolada c) Kişinövda	a)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
3.	Ne şkolacılar kanikulda tutmuş? Dooru variantı cevreyä alın: a) oruç b) balık c) adetleri	c)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
4.	Angı adetleri geçirmiş uşaklar? Tekstän çıkarın da sıralayın.	Kolada, Traka “Hêy –hêy”, Yıldızlan, Çıbık-survaki gezmişlär.	<i>Hepsi 5bal.</i> <i>1-är bal</i> herbir laf için; <i>1 bal</i> lafların dooru yazılması için.	5 bal
5.	Yazın üç soruş okunmuş tekstä görä, angıları çeketsinnär butakım: Kim _____? Nezaman _____? Neredä _____?	Üüredicinin bakışına görä.	<i>Hepsi 6 bal.</i> <i>1-är bal</i> dooru soruşun kurulması için; <i>1-är bal</i> lafların dooru yazılması için.	6 bal

6.	Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın.	Annatma.	Hepsi 1 bal.	1 bal
7.	Bulun teksttä da yazın üç uzun vokallı laf.	Kaar, yaayarmış, baaşışlar. (olabilir başka laflar da)	Hepsi 4 bal. 1-är bal herbir laf için; 1bal lafların dooru yazılması için.	4 bal
8.	Koyun tekstin adını da yazın onu.	Ürenicinin bakışına görä.	Hepsi 1 bal.	1 bal
9.	Bir cümläylän cuvap verin soruşa: Dädusu küçükkän, angı yortuları tutarmış?	Dädusu küçükkän Kolada hem Traka “Hêy – hêy” gezärmiş.	Hepsi 2 bal: 1bal cümlenin dooru kurulması için; 1bal kuralların dooru kullanılması için.	2 bal
10.	Verilmiş cümledä baş paylarını çizin. <i>Biz türkü çaldık, şiir söledik, oynadık.</i>	<u>Biz türkü çaldık</u> , şiir <u>söledik</u> , <u>oynadık</u> .	Hepsi 4 bal: 1-är bal lafların dooru çizilmesi için.	4 bal
11.	Teksttän verilmiş lafların antonimlerini yazın: küçük – geçti – kış –	Küçük - büyük Geçti - çeketti Kış - yaz	Hepsi 3 bal: 1-är bal herbir antonim için.	3 bal
12.	Bulun da çıkarın teksttän iki laf nazlı-küçüldek formasında, afiksleri nışannayın.	Çamcaaz, Ayaz-Kızcaaz.	Hepsi 3 bal: 1-är bal herbir laf için; 1 bal afikslerini göstermek için.	3 bal
13.	Teksttän alınmış işlikleri koyun şindiki zamanda. geçti – olarmışlar – gelecez –	geçti-geçer olarmışlar-olêr gelecez-gelerlär	Hepsi 3 bal. 1-är bal herbir laf için.	3 bal
14.	Verilmiş lafı “kış” hallara görä diiştirin, afiksleri gösterin.	T. ne? kış S. neyin? kışın D. neyâ? kışa G. neyi? kışı E. nedä? kışta Ç. nedän? kıştan	Hepsi 7 bal: 1-är bal hallara görä lafı diiştirmek için; 1 bal da halların afikslerini göstermek için.	7 bal

15.	Kış kanikulları için 5 cümledän bir tekst düzün da yazın.	Üüredicinin bakışına görä.	Hepsi 8 bal : 1-ür bal cümlelerin dooru kurulması için; 1 bal kuralların dooru kullanılması için; 2 bal – baalantılı tekst için.	8 bal
-----	--	----------------------------	---	--------------

Toplam: 50

BIBLIOGRAFIYA

1. I-IV klaslarına deyni kurikulum “Gagauz dili hem literatura okumakları” A. Stoletneaia, E. Kılçık, M. Jekova, Kişinău, 2018 y.
2. “Ana dili hem literatura okumakları” (üürenmāk kiyadı, 4-cü klas) K. Vasilioglu, A. Stoletnenäya, Știința, 2015.
3. Bazovıy kurikulum. Normativnie dokumentı, 1998.
4. Vnedrenie kurikulumuma naçal’noy şkolı v ucebnyy proşes, Kişinău, Știința, 1999.
5. “Razvitie i vnedrenie kurikulumuma naçal’noy şkolı” çast’ II, Kişinêu, 1999.
6. “Razvitie i vnedrenie kurikulumuma naçal’noy şkolı” çast’ III, Kişinêu, 1999.
7. “Razvitie i vnedrenie kurikulumuma naçal’noy şkolı” çast’ IV, Kişinêu, 1999.
8. V. Guțu, A. Krișan “Proektirovanie bazovogo kurikulumuma”. Metodiceşskoe posobie, 1998.
9. A. Stoyka, S. Mustățê “Evaluarea rezultatelor șkolare”, Kişinêu, 1997.
Buneev R.N. hem b. “Çtenie i naçal’noe literaturnoe obrazovanie